

Posudek vedoucího bakalářské diplomové práce:

MARIE HŮLKOVÁ, *Rozbor náboženských poměrů opočenského panství na základě soupisu poddaných podle víry z roku 1651*, FHS UK Praha 2008, stran 54.

Úvodem svého posudku považuji za potřebné poznamenat, že autorka předloženou práci vypracovala bez toho, žd by ji se mnou pravidelněji konzultovala. To budiž řečeno spíše ve prospěch této práce jako svědectví toho, že si autorka její strukturu a hlavní otázky vyvodila samostatně na základě vlastního studia literatury. Zároveň je však nutno říci, že je do jisté míry škoda, že jsme některé problémy více nekonzultovali, neboť by tak bylo možné v předkládané práci vztahnout některé autorkou zjištěné a uváděné zajímavé skutečnosti k širšímu kontextu otázek, jež jsou diskutovány v literatuře stran povahy a průběhu rekatolizace či charakteru nekatolické resistance.

Marie Hůlková vychází v zásadě z relevantního okruhu literatury a z editovaného historického pramene (Soupisu podle víry). Klade si vůči tomuto prameni zcela příhodné otázky (závislost v něm deklarované konfese na demografické struktuře, hospodářství či geografické poloze). Podrobněji (ze zcela legitimních důvodů, které uvádí) rozebírá situaci ve třech poddanských městech panství Opočno. Dochází k některým zajímavým zjištěním. Kupříkladu jde o to, že mezi - velmi menšinově zastoupenými - katolíky tvoří obyvatelé, kteří jsou Soupisem evidováni jako cizopanští, mnohem větší podíl, než mezi nekatolíky, tedy že katolická minorita panství z velké části sestává z obyvatelstva (patrně nedávno) na panství přistěhovalého. Dále pak zjišťuje i určitou geografickou vázanost výskytu velmi řídké katolické populace na blízkost poddanských měst (oproti takřka nulovému výskytu katolíků ve vsích od měst vzdálenějších). Konečně, tam, kde se ptá na souvislosti mezi náboženským vyznáním a "povoláním" (nutno zde snad jen vytknout, že - v závislosti na dikci pramene - směřuje "povolání" a funkce v poddanské správě či samosprávě - s. 39), dokládá sice větší procentuální výskyt katolíků kupříkladu v konšelských funkcích, než je jejich výskyt v celé populaci panství, avšak zároveň i to, že nekatolický ráz opočenského panství byl v roce 1651 tak velký, že vrchnosti nezbývalo, než v rychtářské či konšelské pozici tolerovat nekatolíky.

Při kladení těchto otázek, celkovou strukturací práce i jejím zpracováním prokázala po mém soudu autorka způsobilost dobře se v problematice orientovat. Přece však musím vůči práci vyslovit i některé připomínky. Za určitý problém (1.) považuji, že autorka v ní pojednává "náboženské poměry", aniž by vlastně explicitně vymezila, co jimi rozumí. Je to však chyba, kterou - jak nutno uznat - vlastně přebírá z literatury. Totiž i ne jeden titul literatury takto mluví o "náboženských poměrech" bez jejich výslovného vymezení s tím, že následující text té které práce prostě přináší "fakta", o nichž se implicitně předpokládá, že jsou indikátory oněch náboženských poměrů.

Autorka předkládané práce (2.) přičítá poměrně značný výskyt projevů nekatolictví/tolerovaného evangelictví na Opočensku tomu, že východočeská oblast měla dlouhou předbělohorskou kališnickou, resp. později evangelickou tradici. To však není vysvětlení zcela dostatečné. Vždyť máme mnohá území se stejně silnou utrakvistickou, bratrskou či evangelickou předbělohorskou tradicí, na nichž se v 17. a 18. století nenalezne takřka ani stopa nějakého tajného nekatolictví či později nevzniknou (takřka) žádné evangelické tolerované sbory (příkladem mohou být Jižní Čechy či mnohé oblasti Moravy). Patrně by tak bylo třeba hledat ještě nějaké jiné důvody pobělohorského tajného nekatolictví, než je předbělohorská tradice. Krom blízkosti evangelické ciziny (o níž autorka mluví) by stálo třeba za to zvážit roli "náboženské politiky" pobělohorských vrchností. V této souvislosti by se, stran trčkovské přítomnosti na Opočně, nabízel možnost porovnat poměry s panstvím Ledč nad Sázavou (nedavno publikovala k této problematice pro toto panství drobnou studii Eva Mirošovská, Lidé města 10/2008, č. 1). Tatáž trčkovská vrchnost na Ledči také ponechávala

poměrně značnou volnost nekatolíkům až do konfiskace z poloviny 30. let 17. století. I na Ledečsku pak je poměrně hojný výskyt nekatolíků ještě v 18. století, byť ne v takové míře jako na Opočensku.

Je škoda (3.), že některé postupy nejsou v práci uplatněny důsledněji. Autorka si všímá při rozboru Soupisu obyvatel z roku 1651 zajímavých a pro otázky povahy rekatolizace relevantních skutečností (např. geografická poloha vsí, ve kterých se vyskytují katolíci, ve vztahu vůči podanským městům). Je škoda, že v tomto postupu nepokračuje při vyhodnocování poměrů 18. století. Bylo by zajímavé z tohoto geografického hlediska posoudit jak seznam obcí, odkud pocházeli odsouzení po rebélii z roku 1732 (s. 46), tak místa, v nichž se 1782 přihlašují lidé k helvétskému vyznání (s. 50). Nenalezla by se i zde určitá geografická souvislost (vzdálenost od podanských měst, od míst farních kostelů, neukázala by se určitá místa či oblasti coby jakási centra evangelické/nekatolické resistance...)? Případná zjištění by pak bylo možné vztáhnout i k nedávno proběhnuvší diskusi mezi zastánci myšlenek existence jakési evangelické "skryté církve" po celé rekatolizační období (Eva Melmuková) a striktními odpůrci této myšlenky (Zdeněk R. Nešpor).

Konečně se dají práci (4.) vytknout i některé chyby, vzniklé spíš jako nedopatření či přebrepty. Kupříkladu exemplář práce, který jsem měl k dispozici, obsahuje 2x svázané stránky 25-37. Na s. 24 nahoře se nedopatřením mluví o "nekatolících", byť je z kontextu jasné, že má jít o katolíky. Na s. 25 se pak omylem mluví o věkové skupině 9-14ti letých. To jsou v zásadě maličkosti.

Přes uvedené připomínky však považuji předloženou práci za v zásadě zdařilou, myšlenkově utříděnou a prokazující v zásadě dobrou autorčinu orientaci v dané problematice. Doporučuji ji *k obhájení*, avšak s ohledem na výše uvedené navrhuji její hodnocení jako *velmi dobré*.

*Jan Horský*

V Praze 27. prosince 2008